

Skolestart

Tema: Sprog

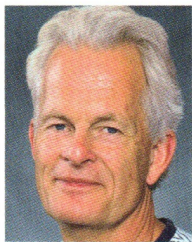
Børnehaveklasseforeningen
– en del af helheden...

Hvordan gør vi alle børn klar til at knække læsekoden? Artikel i 'Skolestart 2-2015'

Hvordan gør vi alle børn klar til at knække læsekoden?

Hvad er det, der gør, at nogle børn lærer at læse, sådan næsten som om de gør det af sig selv?

Af Jens Molzen, børnehaveklasseleder, foredrags-/kursusholder.

Nanna sidder i børnehaveklassen og skriver nogle bogstaver på et stykke papir, mens hun laver bogstavernes lyde med munden. Da hun er færdig rækker hun sedlen hen til underviseren og spørger, om hun godt må lægge den på det Lego, hun har bygget. Der står: "MiT LEGO NANNA."

Jens Molzen

Børnehaveklasseleder.

Foredrags-/kursusholder ('Hvordan man sikrer, at alle knækker læsekoden i børnehaveklassen').

Forfatter til bogen: Klar til at knække læsekoden, 10 faglige forløb der får alle med' og har lavet en hjemmeside med aktiviteter, opgaver mm. til at knække læsekoden <http://jensmolzen.wordpress.com>

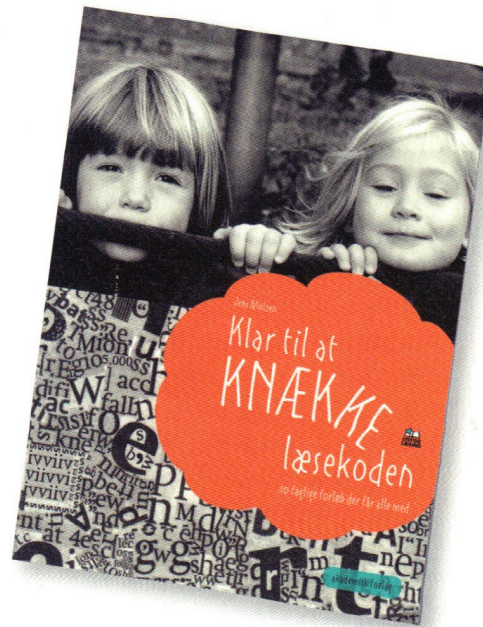
Underviseren er imponeret over sedlen og roser Nanna.

Ved siden af sidder Mathias, med sit Lego. Han kan ikke lide at tegne – det bliver altid noget grimt noget, man ikke kan se, hvad er? Han ville også gerne lave en fin seddel til sit Lego, han ville også gerne kunne skrive som Nanna. Men det er så svært, og han kan kun huske nogle af bogstaverne og forstår ikke, hvad det er, Nanna gør. Han ved godt, at skole er noget med at skrive, og han vil også gerne være ligesom Nanna.

Hvad er det, der gør, at nogle børn lærer at læse, sådan næsten som om de gør det af sig selv? Hvad er det, der gør, at andre børn kan lære at læse gennem god undervisning omkring bogstaverne og deres brug? Og endelig, hvorfor er der nogle børn der fortsat, på trods af god undervisning i klassen, har svært ved at knække læsekoden? Hvad har de første børn fået lært, siden det gik så nemt? Kan man støtte børn som Mathias på en måde, som gør, at de også bliver klar til at knække læsekoden med succes samtidigt med børn som Nanna.

Kan vi som pædagoger og lærere hjælpe **alle** børn med at få en følelse af, at de selv bryder læsekoden med succes. Kan man kunne få Mathias til glad at tage et papir og skrive "PRIVAD LEGO, KÅN MiD", så også han fortsætter sit arbejde med at læse og skrive med en oplevelse af at være badet i succes?

Ja, det kan det. Gennem et målrettet forløb på 4-5 måneder i børnehaveklassen omkring en udvidet form

for før-læsnings sproglig opmærksomhed¹ føler også de fagligt svage børn, at de 'selv' bryder læsekoden med succes.

I de 4-5 måneder har børnene 10 faglige forløb, som sikrer, at alle forudsætningerne for at bryde læsekoden er på plads. I hvert forløb lærer og automatiserer alle børn det faglige indhold, så de kan bruge det ubesværet i deres arbejde med det næste faglige forløb. Der satses på indholdet af et fagligt forløb ad gangen i børnehaveklassen, så de fagligt svage elever med et lille overskud/ overblik, også kan lære og automatisere stoffet. Faglig forældreinvolvering i hjemmet bliver også nemmere.

1) Metoden er udviklet over en periode på 6-7 år og bygger på to større danske forskningsprojekter: 'Bornholmerundersøgelsen' (Frost, J. og Lønnegaard, A. 1995) og 'Københavnundersøgelsen' (Elbro, C 2006).

Forløb 2:

Børnene lytter efter lyde forskellige steder i klassen. De skal så snakke om, hvor hvilke lyde kom fra.

I det følgende gennemgår jeg helt kort de 10 faglige forløb. Gennemgangen kan virke 'tør', og som om det er kedelig skoleundervisning. Det er det bestemt ikke. Men for at se de mange sjove aktiviteter (med bevægelse), spil, opgaver mm. henvises til bogen *Klar til at knække læsekoden, 10 faglige forløb der får alle med* og til hjemmesiden (jensmolzen.wordpress.com), hvor de fleste opgaver og aktiviteter kan downloades.

Forløb 1: Opstarten i børnehaveklassen

Der bruges meget tid på at lære børnene gode rutiner omkring at fungere i klassen og på at sørge for, at alle får nogle sociale kontakter, de kan bygge videre på.

I dette forløb bliver der fokuseret meget på, at alle børnene får lært at tegne. Det sikres, at børnene kan løse kommende opgaver, uden at de mister fokus på opgavens faglige indhold eller lysten til opgaven på grund af manglende evner til at tegne. Målet er, at alle børn nemt kan tegne noget, som de selv (og gerne andre) senere kan se, hvad er.

Skrivning er et meget vigtigt element i det at bryde læsekoden. Det er min erfaring, at dette tegneforløb gavner mange børns forudsætninger for en brugbar skrivemotorik.

I dette forløb øves børnene også i at sige remser, finde rytmen i remserne og gengive dem med tramp eller klap. Der findes ikke meget forskning

omkring værdien af at kunne finde rytmen i remser, men i undervisningen er det tydeligt, at der ofte er et sammenfald mellem de børn, der ikke kan sige og følge rytmen i en remse, og de børn, som senere har behov for ekstra støtte.

Forløb 2: Forløbet om lyde

Her lærer børnene først at rette deres opmærksomhed mod lyde, skille enkelte lyde ud og beskrive dem. Dette gør det nemmere for dem, når de senere skal skille enkelte bogstavslyde ud i et ord.

Børnene lærer derefter at huske to til fire lyde og efterfølgende gengive dem med ikoner i den rigtige rækkefølge (læseretningen) på samme måde, som de senere skal gengive to til fire bogstavers lyde med ikoner(bogstaver) i f.eks. 'hø', 'sol' eller 'Kina'.

Forløb 3: To børn skal tegne noget der rimer på det, der ligger i ringen.

De lærer et lyd-ikon-system (bogstavssystemet) med konkrete lyde og tilhørende konkrete ikoner.

Forløb 3: Forløbet om at rime

Børnene lærer at lytte efter en rim (lyd) del i ordene. Børnene bliver opmærksomme på, at der ud over betydningsrelaterede sammenhænge kan være lydrelaterede sammenhænge mellem ord. Man kan sige, at børnene starter med at øve sig i at skille lyde ud af ordene og tage stilling til dem.

Forløb 4: Forløbet om sætninger og tekstopbygning

Her lærer børnene, hvad en sætning er, og hvad et ord er. De lærer, hvordan man finder sætninger og ord i en tekst, og hvordan en tekst er bygget op. De lærer læseretning, hvor man begynder med at læse, linjeskift, at ord er afgrænset af mellemrum, og at sætninger er afgrænset af grammatiske tegn. På den måde kender de reglerne om, hvad de skal gøre, når de senere skal skrive sætninger og læse tekster. Børnene lærer også at sammenholde det med sagte sætninger og at finde ord i dem.

Når børnene begynder at skrive, er det vigtigt, at de har en forståelse af, hvad ord og især mellemrum er, for at andre kan læse, hvad de har skrevet. Kan det læses, giver det faglig succes, og dermed har selv det fagligt svage barn lyst til at fortsætte. Dette forløb er en forudsætning for, at børnene kan forstå det næste forløb, 'at dele ord i stavelser'. Børnene

Forløb 4: 'Quiz og byt', hvor børnene skal se, hvor mange sætninger der er og antallet af ord i hver sætning.

må jo kun klappe ord og ikke sætninger, så de er nødt til at vide, hvad ord og sætninger er, ellers er det meget svært at vide, hvad de skal og må.

Forløb 5: Forløbet om at inddele ord i stavelser

Børnene lærer, at et ord består af dele (stavelser) og at dele ord op i disse stavelser.

De lærer, at en stavelse indeholder en vokal, så man kan tælle vokaler i et (danske) ord ved at klappe dets stavelser.

Når børnene senere begynder at lyd-stave, kan de bruge det til at huske vokalerne. Når de skal skrive ord, kan de dele lange ord op i mindre overskuelige dele. Som regel bliver de enkelte bogstavslyde også mere tydelige, når de bliver udtalt en stavelse ad gangen i stedet for hele ordet.

Forløb 6: Forløbet om mund-motorik 'tyggummilektier'

Børnene lærer at blive bevidste om deres mundmotorik og at kunne mærke, hvad der sker i deres mund. Når de senere laver en bogstavslyd, kan en mere bevidst mundmotorik

Forløb 5: To børn skal tegne det, der er i ringen, tælle stavelserne i ordet og efterfølgende klappe ordene for andre børn.

gøre det nemmere at sammenholde lydindtrykket med sanseindtrykkene fra lydets dannelse, mund, læber mm.

Senere kan barnet, når det lytter efter bogstavslydene i et ord, få hjælp af sanseindtrykkene fra munden. For eksempel er det svært at høre 'd'-lyden i stol, d-lyden vil børnene ofte få hjælp til at identificere ved hjælp af sanseindtryk fra munden.

Forløb 7: Forløbet om det rigtige skrivegreb

Børnene lærer at holde rigtigt på en blyant og at lave en godt styret og tydelig streg. De får træning i at lægge skrivebevægelserne i fingrene.

Det rigtige skrivegreb giver flest sansemotoriske impulser til hjernen og bruger de fingre, som har bedst bevægelse. Børnene får dermed de bedste forudsætninger for at skrive. Hvis et barn har meget svært ved at forme bogstaver, kan det virke meget forstyrrende på koncentrationen i forhold til selve indkodningen i skriveprocessen.

Forløb 8: Førindlæring af bogstaver

Gennem et spændende eventyr lærer børnene alle de små og store bogstavers form og at sammenhol-

Forløb 7: Det ene barn holder, så skrivebevægelserne ligger i fingrene.

de dem med deres lyde, navne, deres eventyrfigurer og håndfonemer. Den vigtigste forudsætning for at kunne afkode(læse) og indkode(skrive) ord er at kunne sammenholde alle bogstaverne i et ord med den lyd, de repræsenterer. I de to næste forløb skal børnene mestre dette for at få faglig succes.

Forløb 9: Forløb om 'forlyde' (Begynde at skrive)

Her lærer børnene at udtale ordet med tydelige bogstavslyde, at rette deres opmærksomhed på den første bogstavslyd og at udskille den. Børnene lærer, at den første bogstavslyd i ordet er den samme som det første bogstav i ordet('s lydrette

Forløb 9: Det ene barn laver første lyd i bus, imens den anden skriver bogstavet. Der byttes ved næste bogstav.

gengivelse). Børnene overfører af sig selv, eller med meget lidt støtte, dette system til de resterende bogstavslyde i ordets udtale (de lærte principperne i 2. forløb).

Mange børn er allerede før dette i gang med at skrive lydret, men dette forløb sikrer, at de sidste børn også kan skrive noget, der er forståeligt for modtageren, og som de kan arbejde videre med.

Forløb 10: Forløb om trylleord og tryllebogstaver (begynder at læse)

Børnene lærer at sætte bogstavernes lyde sammen til en sammensat lydenhed uden at lave pauser mellem lydene. De lærer at sige lydenheden, så de kan gentage den. De lærer at lytte til lydenheden og dermed have en god teknik til at kunne

genkende hvilke ord, de læser. (f.eks. V, L eller T foran 'arm')

Det er under dette emne, de sidste børn bryder læsekoden, sådan at de kan læse små lydrette ord, både vrøleord og rigtige ord.

Nu er også de fagligt svage børn klar til at læse i de første små lydrette bøger med succes.

Artiklen her, bogen og hjemmesiden handler om, at underviseren sikrer sig, at alle børnene får de bedste forudsætninger til at bryde læsekoden med succes. Altså at sørge for at alle børn rent læseteknisk kan begynde at afkode(læse) og indkode(skrive) tekster.

Formålet med at læse en tekst er at forstå budskabet i teksten, det kræver, at man ud over afkodningen også har en sprogforståelse, der matcher indholdet i teksten. Det er

som regel ikke noget problem med de første nemme lydrette bøger i børnehaveklassen, men er meget vigtig for den senere læseudvikling og en altafgørende ting at arbejde med i børnehaveklassen. I 'ligningen' 'Læseniveauet = afkodningen X sprogforståelsen' handler denne artikel altså om afkodningsdelen.

Når man læser, hvad man ifølge 'Forenklet Fælles Mål' skal lære børnene i børnehaveklassen, er mange af disse ting med, men der er også (synes jeg) fantastisk mange andre ting, man som børnehaveseleder skal nå. Det at kunne læse og skrive er den altafgørende og vigtigste ting for at kunne klare sig fagligt godt i resten af sit (skole)liv. Der er i dag ikke et fag eller stort set et job, hvor det ikke er vigtigt at kunne læse og udtrykke sig skriftligt. Derfor er en af vores allervigtigste opgaver at sikre alle børn i børnehaveklassen succes med at bryde læsekoden og sørge for, at de fagligt svage elever får en følelse af at gøre det sammen med deres kammerater.

Jeg håber gennem denne artikel at have givet dig inspiration til at holde fast på at gøre børnene klar til at bryde læsekoden gennem sproglig opmærksomhed, og at jeg har givet dig nogle ideer/inspiration til dit videre arbejde omkring at hjælpe alle børn til at bryde læsekoden med succes. Bogen og hjemmesiden er lavet som en praktisk brugsbog/hjemmeside, hvor du nemt og hurtigt kan finde lege, aktiviteter, opgaver mm., til hvert af forløbene og bruge dem på din egen måde i din undervisning. God fornøjelse med dit arbejde omkring at få alle børn til at knække læsekoden med succes.

Forløb 10: Børnene har fundet et ur, som deres 'b' passer til (bur).